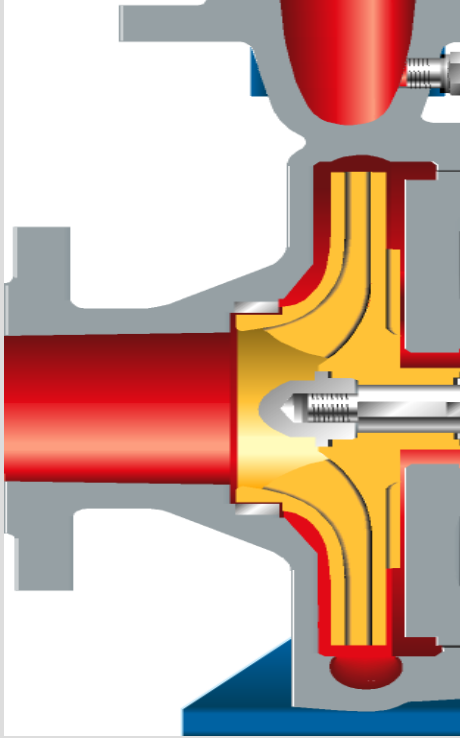

Temel Hidrolik- Karakteristik Eğriler

**Vahap UĞURLUDEMİR,
KSB A.Ş., Adana**

Bir santrifüj pompanın ana parçaları

Bir santrifüj pompa 4 ana parçadan oluşur.

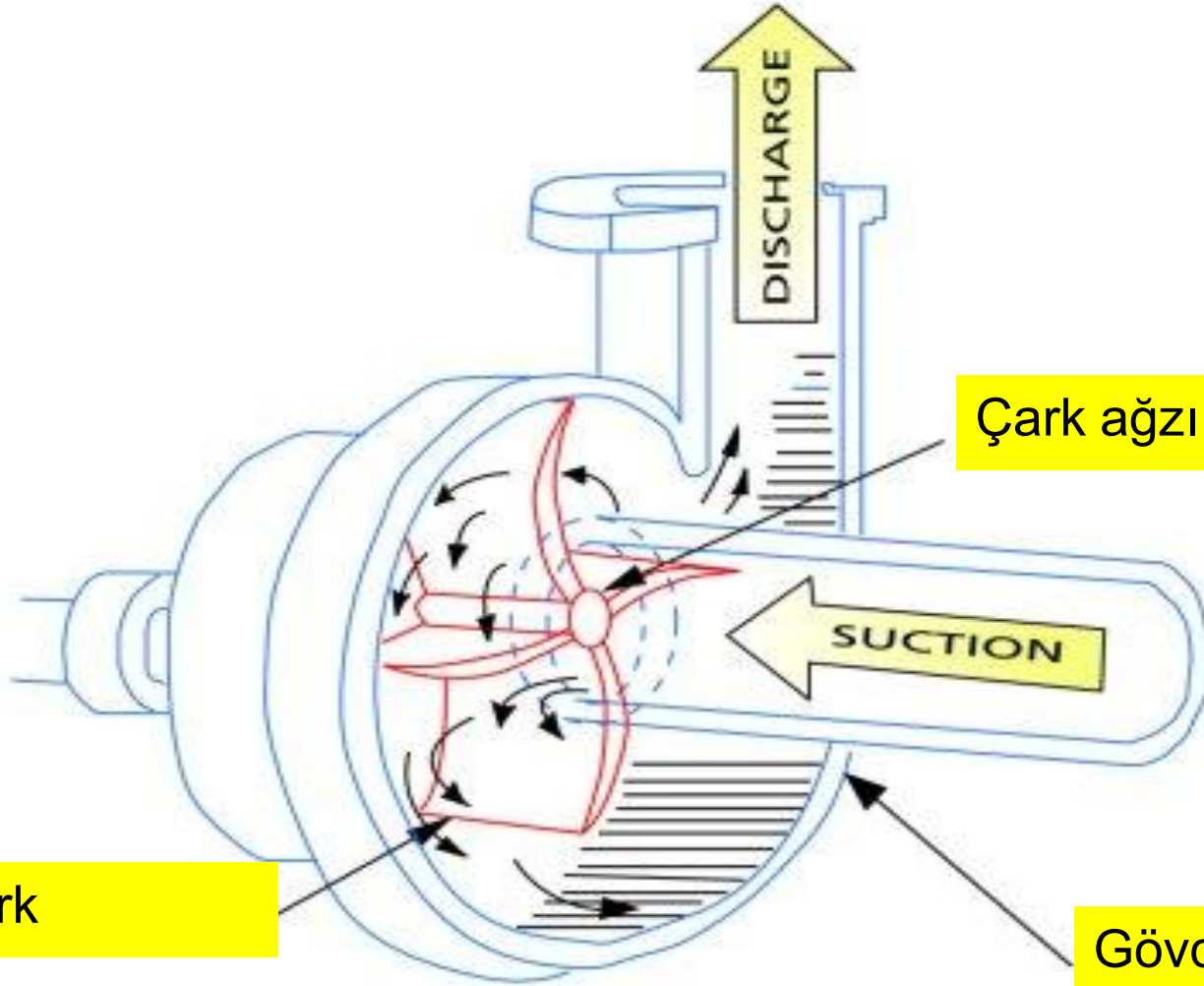

- 1** Çark: Kinetik enerjiyi akışkana transfer eder.
- 2** Pompa gövdesi: Akışkanı tutar ve kinetik enerjiyi , basma yüksekliğine dönüştürür.
- 3** Mil
- 4** Salmastra: Sızdırmazlığı sağlar.

Bir santrifüj pompa :

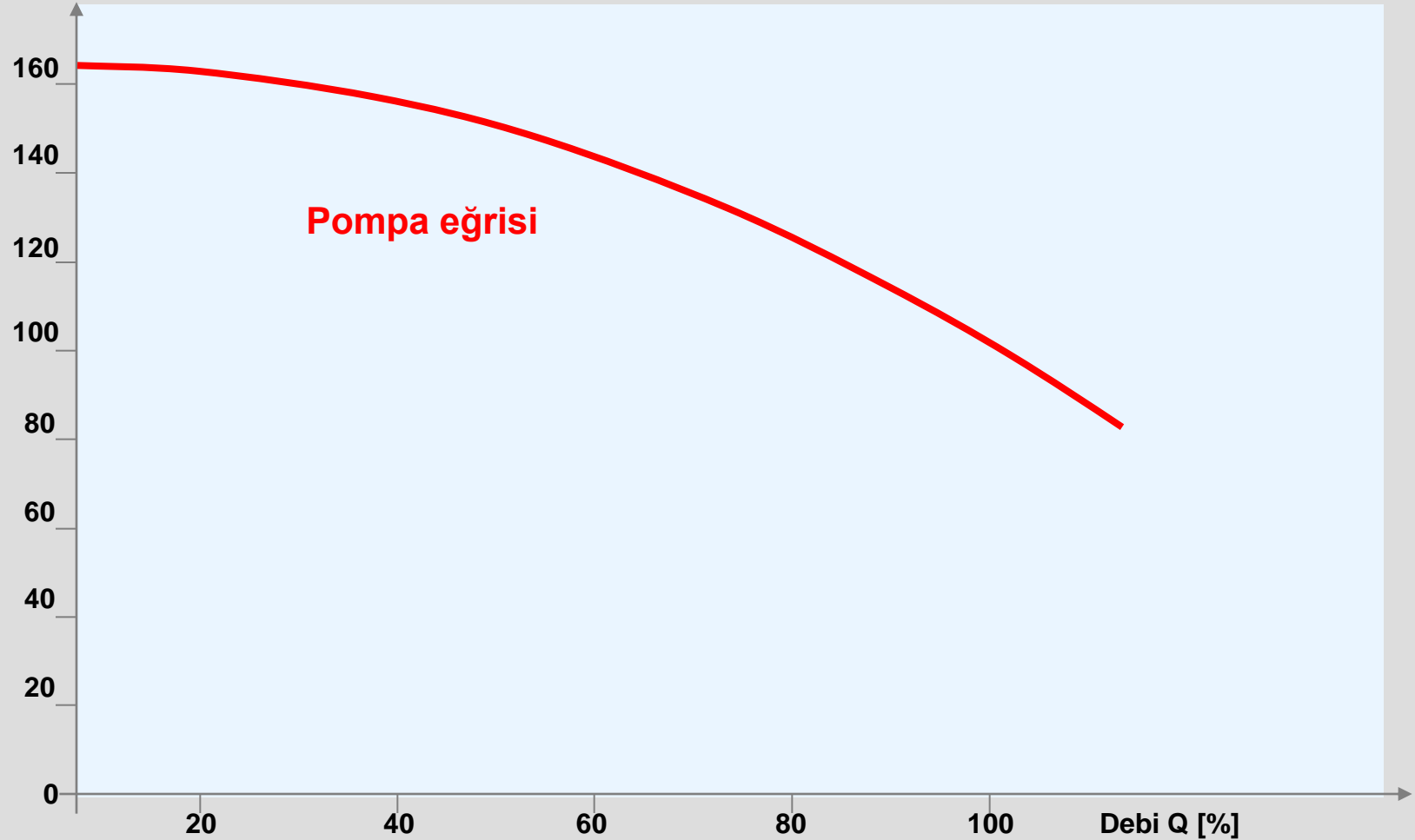
Bir santrifüj pompa, vakum yapamaz, akışkan atmosferik veya diğer bir basınçla pompanın çarkına doğru itelenir, çark akışkana hız kazandırır, bu hız gövdenin yönlendirmesi ile basma yüksekliğine dönüştürülür. Bu nedenle çark daima su içinde olmalıdır.

Pompa hidroliği

Bir santrifüj pompanın Karakteristik QH-eğrileri

Basma yüksekliği H [%]

- Santrifüj pompada Debi Q, bir zaman diliminde pompa basma ağzına gönderilen sıvının **faydalı hacmidir**.
- Hacim için sıklıkla kullanılan birimler ; **m³/h, m³/s, l/s, l/h**
- Dahili akışların yanında sızıntı dolayısıyla oluşacak kayıplar pompa debisi içerisinde dikkate alınmamaktadır.
- Santrifüj pompanın **debisi** pompalanan sıvının **yoğunluğundan bağımsızdır**.
- Pompalanan sıvının **vizkozitesi** santrifüj pompanın **debisini** etkiler. Vizkozite artarsa debi düşer, vizkozite düşerse debi artar.
- Debi pompa dönüş hızıyla orantılı olarak değişir.

$$Q_2 = Q_1 * n_2 / n_1$$

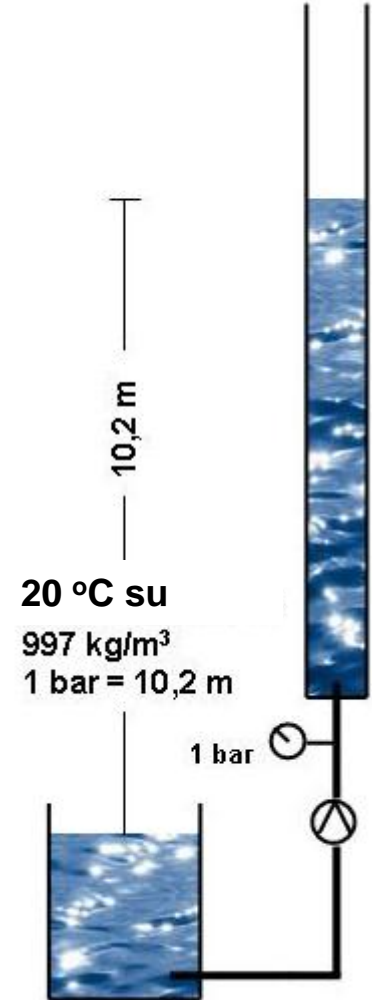
Basma yüksekliği H

- Bir santrifüj pompanın basma yüksekliği H, pompanın akışkana verdiği **faydalı mekanik enerjidir**, pompanın giriş ağzı ve çıkış ağzı arasında ölçülür.
- Birimi [**m**] olarak ifade edilir (sıvının birim ağırlığı N başına Nm enerji).
- Bir santrifüj pompa aynı dönme hızında farklı sıvılara, **yoğunluklarından bağımsız olarak**, aynı yüksekliği verir.
- Eğer sıvının **vizkozitesi** değişirse oluşan basma yüksekliği de değişir.
- Basınç P ve oluşan basma yüksekliği H arasındaki ilişki aşağıdaki gibidir : (ρ = yoğunluk, g = yerçekimi ivmesi-9,81 m/s²)

$$H = p / \rho * g$$

- Oluşan basma yüksekliği dönüş hızının karesi ile orantılı olarak değişir:

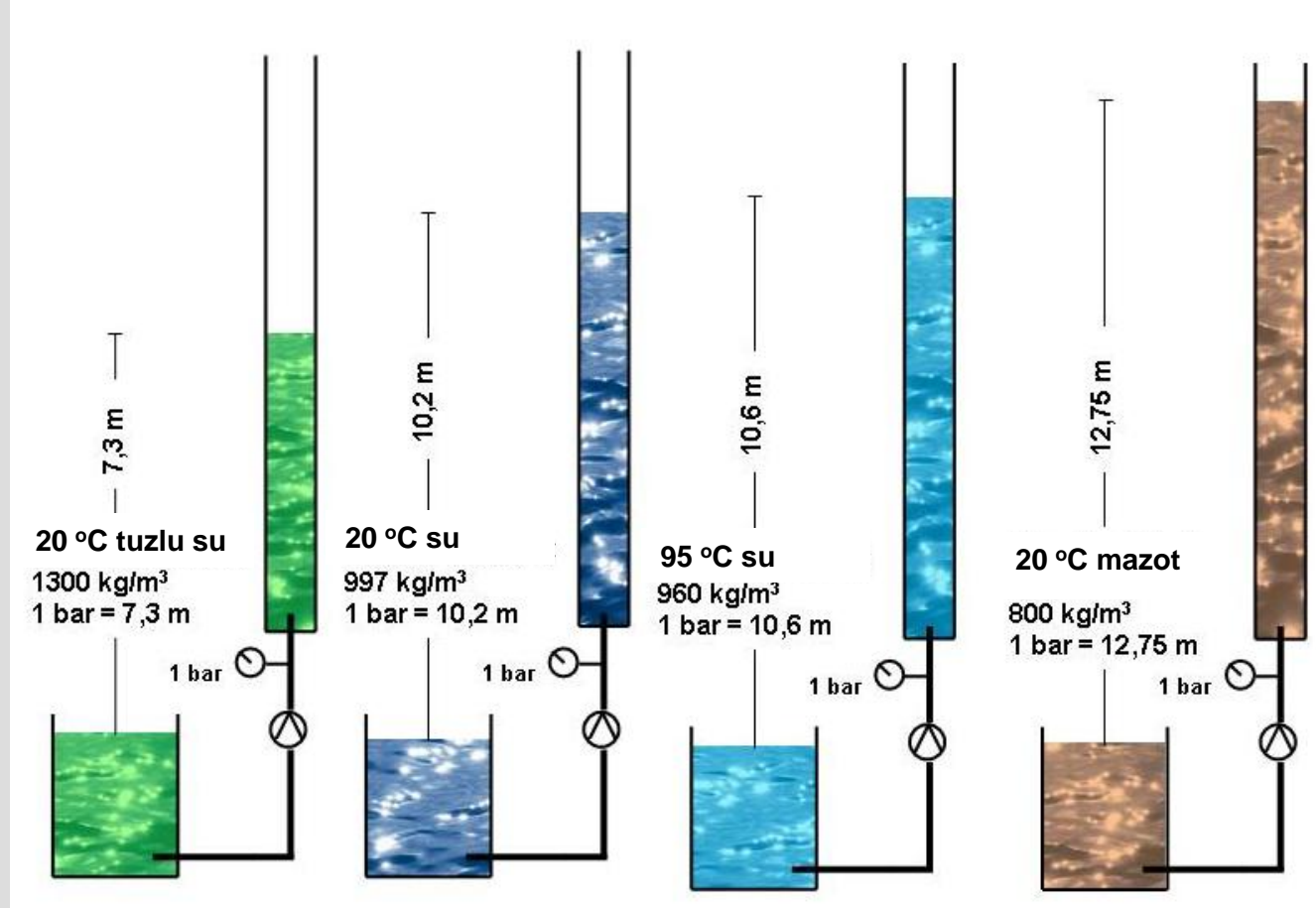
$$H_2 = H_1 * (n_2 / n_1)^2$$

Basma yüksekliği H ile p basıncın ilişkisi

$$H = \frac{p}{\rho \cdot g}$$

- H Basma yüksekliği [m]
p Basınç [Pa = N/m²]
 ρ Yoğunluk [kg/m³]
g Yerçekimi ivmesi [m/s²]

- Basma yüksekliği ortam sıvısının yoğunluğundan bağımsızdır.
- Yoğunluk pompa içindeki basıncı belirler.

$$P = q \times g \times H$$

P : Basıncı (Pa) (1 bar=100.000 pascal = 10^5 N/m² = 10^5 kg/s²m)

q : Yoğunluk (kg/m³)

g : Yerçekimi kuvveti (m/s²)

h : Basma yüksekliği (m)

Örnek 1: Sıvı : Su, 30 °C

Basıncı : 5 bar = 5×10^5 kg /s²m

Yoğunluk : 995,7 kg/m³

$H = 5 \times 10^5 / (996 \times 9,81)$

H= 51,17 mss (metre su sütünü)

Örnek 2: Sıvı : Yağ, 300 °C

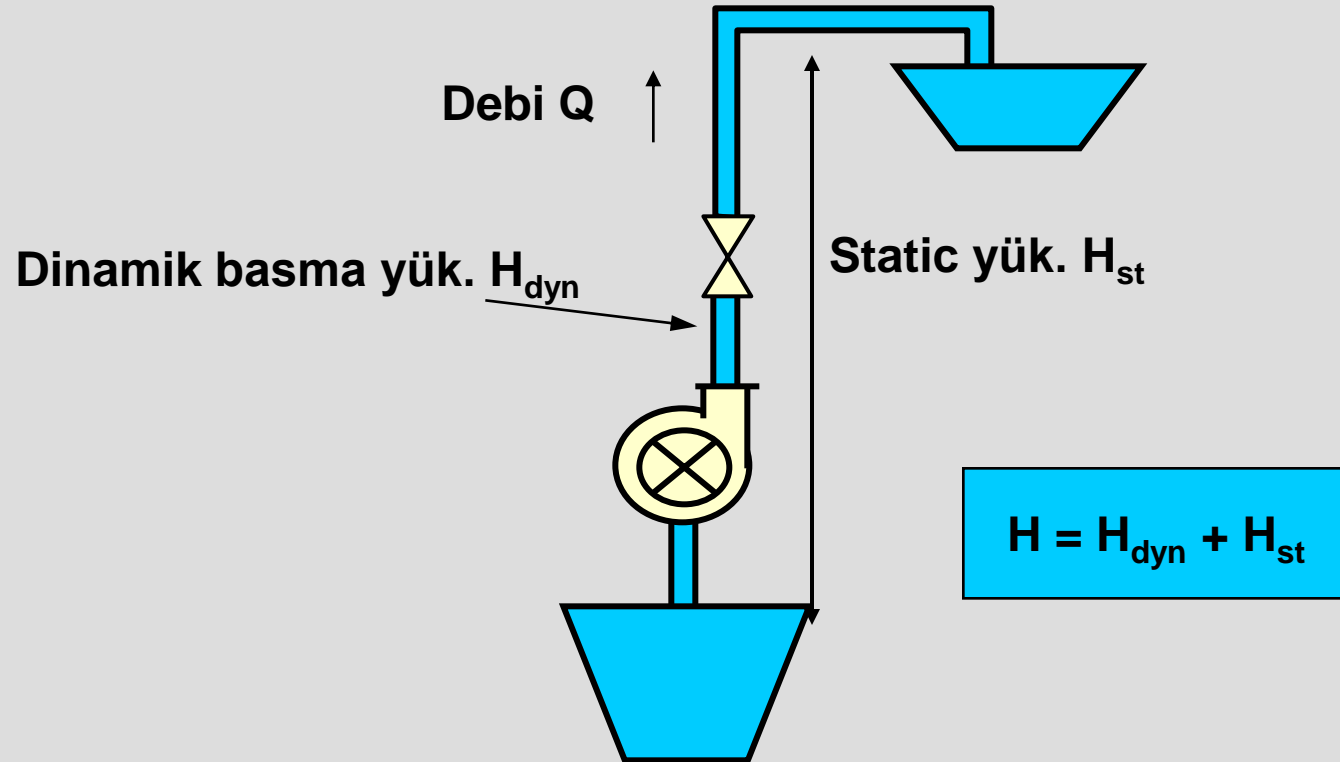
Basıncı : 5 bar = 5×10^5 kg /s²m

Yoğunluk : 850 kg/m³

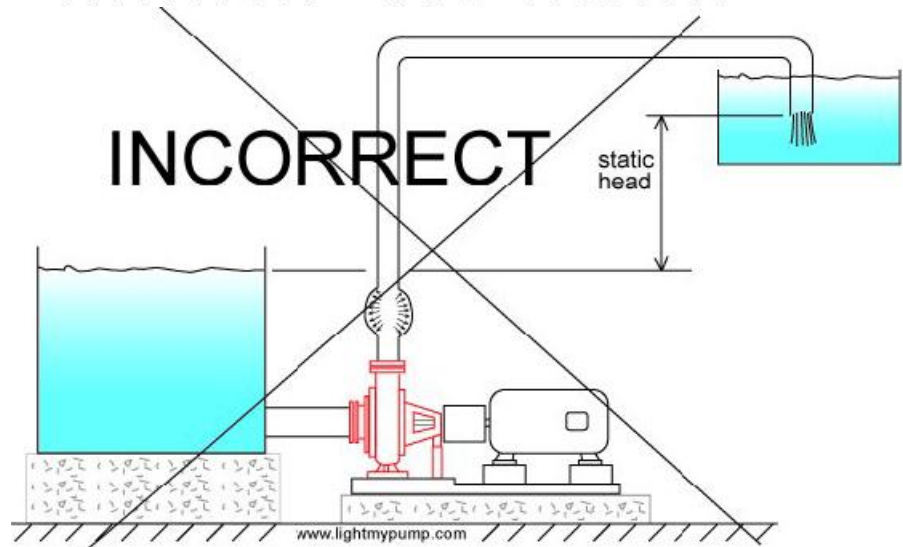
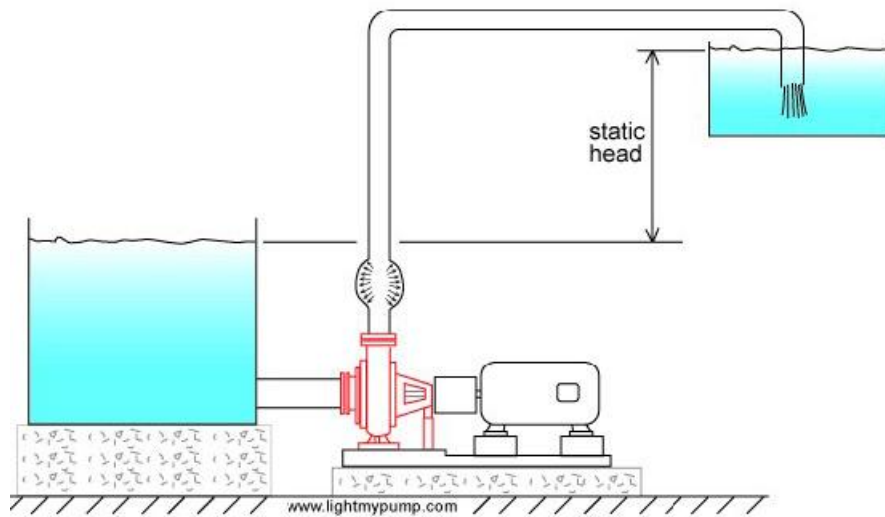
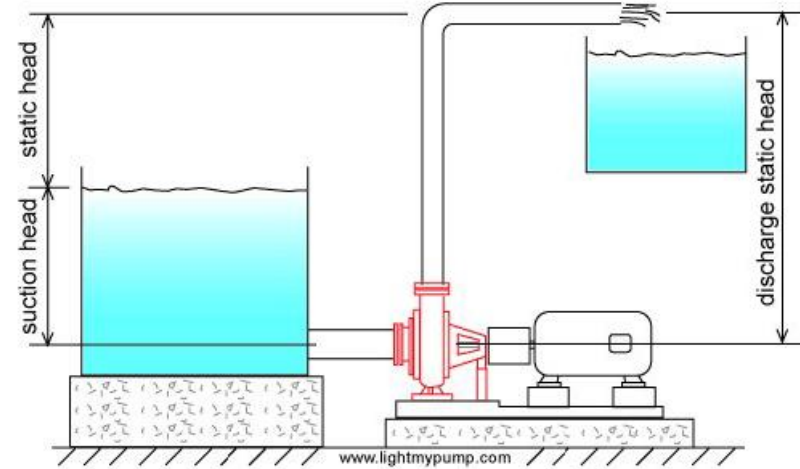
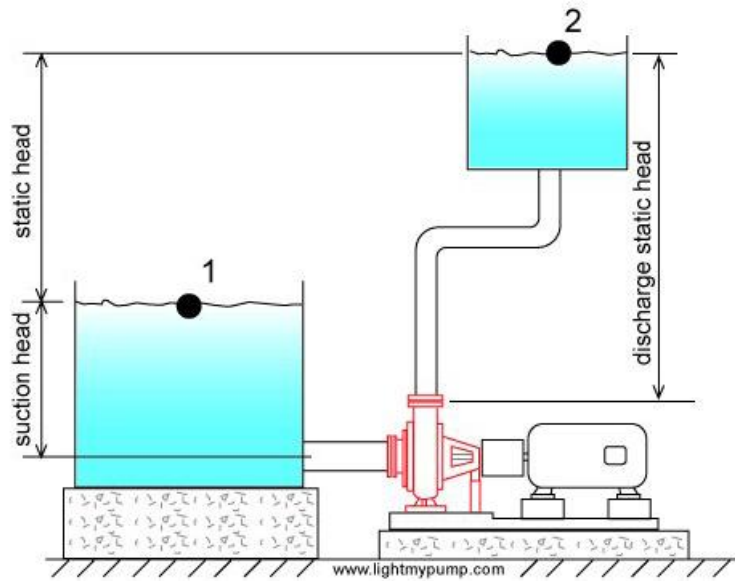
$H = 5 \times 10^5 / (850 \times 9,81)$

H= 59,96 mss (metre sıvı sütünü)

Basma yüksekliği H

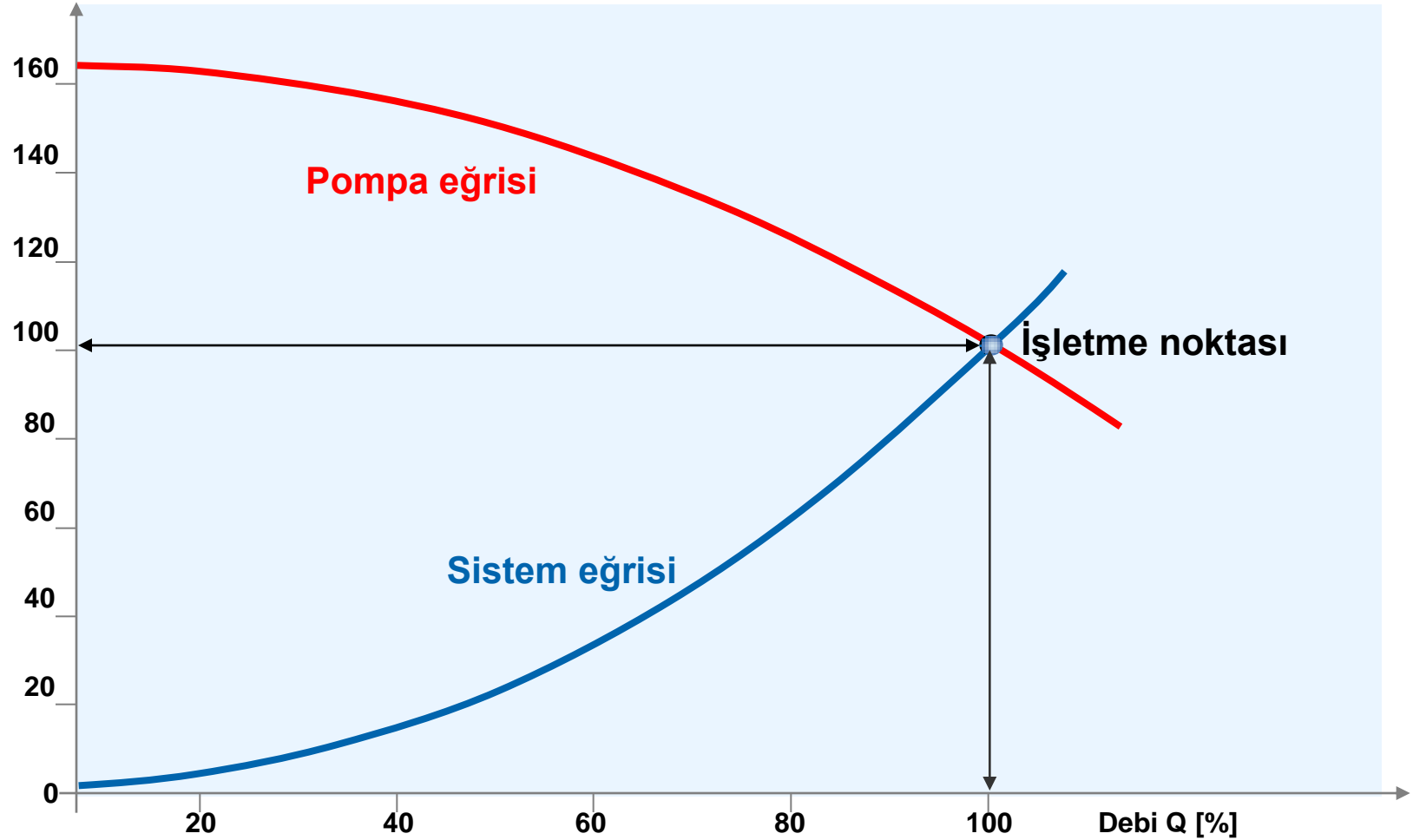

Basma yüksekliği H

Sistem eğrisi - H_A

Basma yüksekliği H [%]

Sistem eğrisinin özellikleri H_A

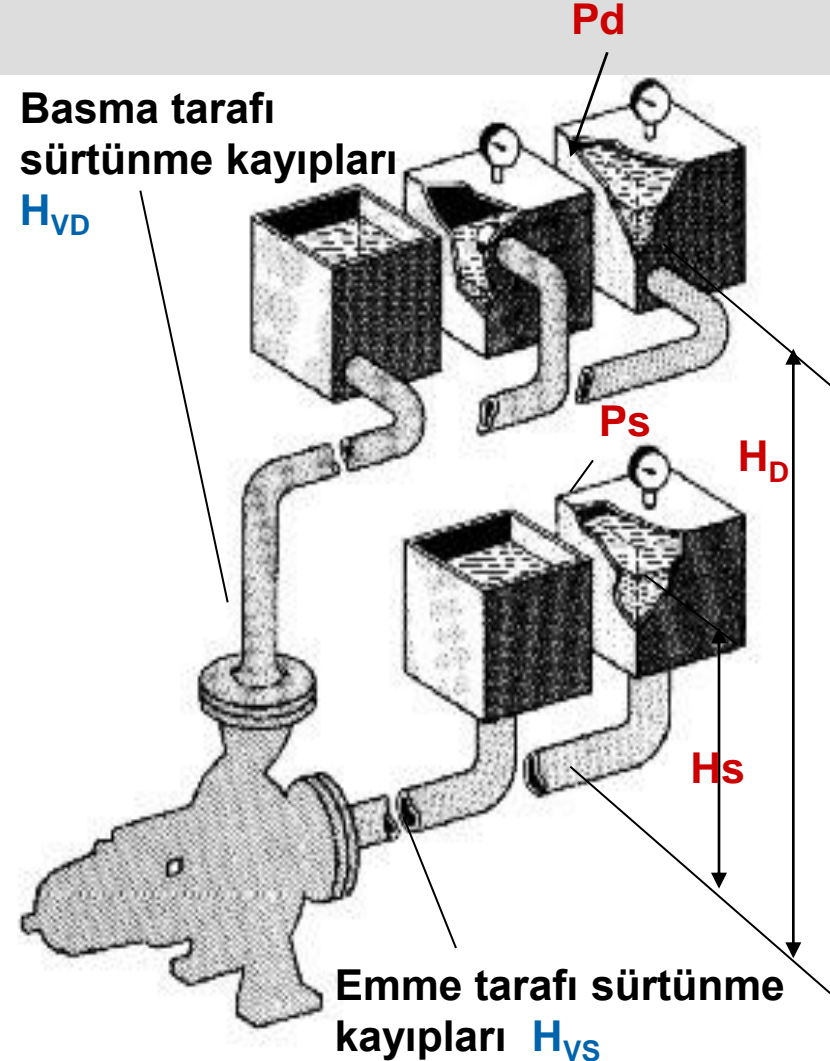
Sistemin (tesisatın) karakteristik eğrisi H_A aşağıdaki bileşenlerden oluşur :

- Basma tarafındaki statik (geometrik) yükseklik: H_D
- + basma tarafındaki sürtünme kayıpları H_{VD}
- + sistemin fark basıncı (emme ve basma tarafında) P_d, P_s
- + emme tarafındaki sürtünme kayıpları H_{VS}
- Emme tarafındaki statik (geometrik) yükseklik H_s

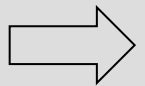
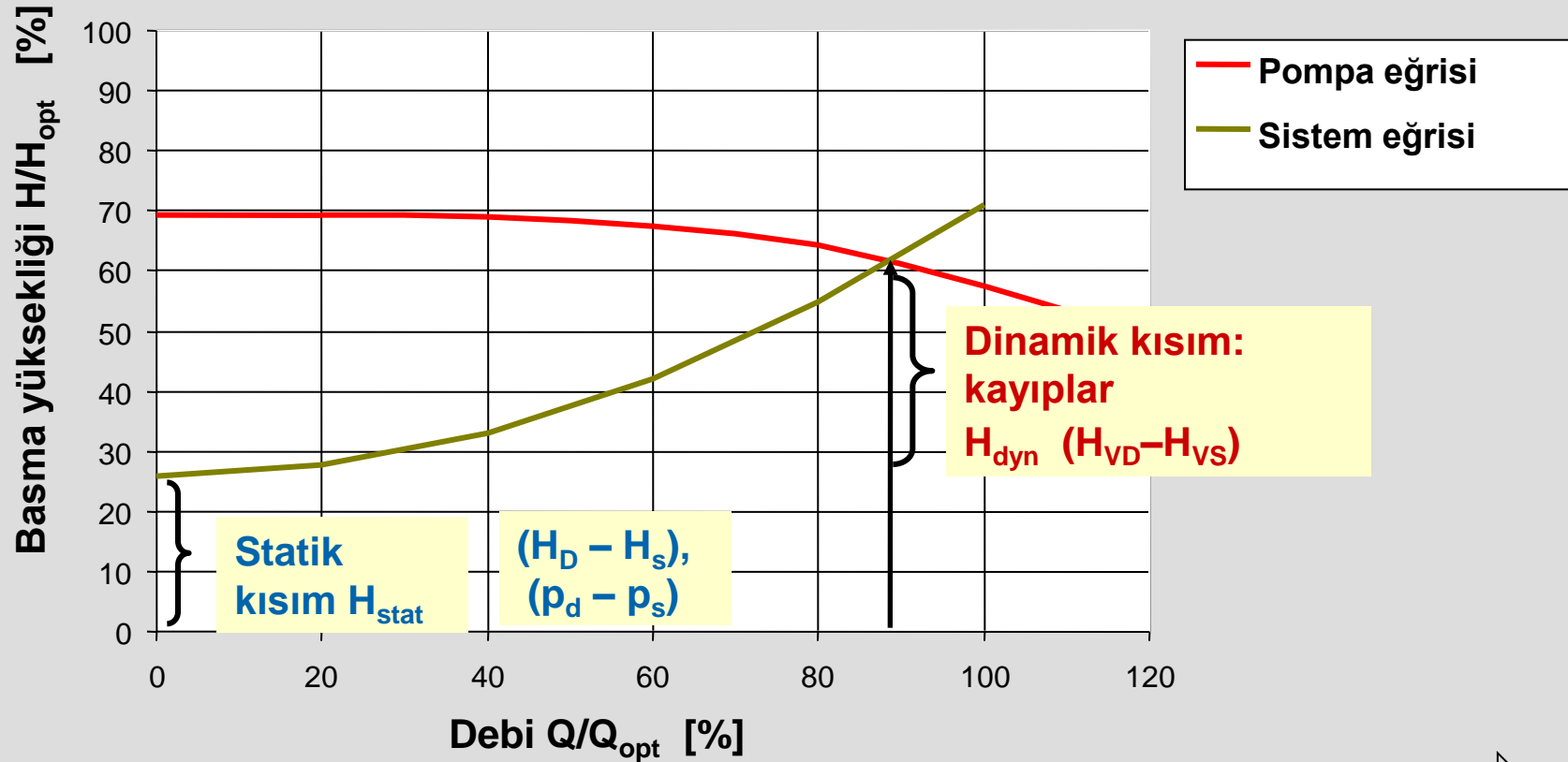
$$H_A = H_D - H_s + (p_d - p_s) + (H_{VD} - H_{VS})$$

Statik bileşenler

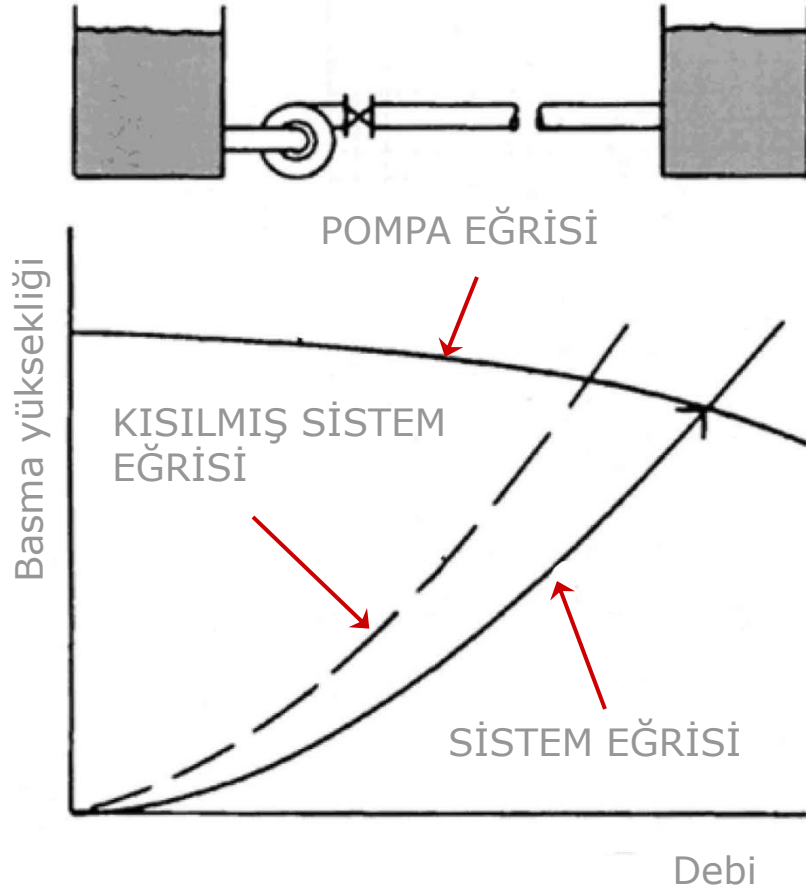
Dinamik bileşenler

Tesisatın karakteristik eğrisi H_A

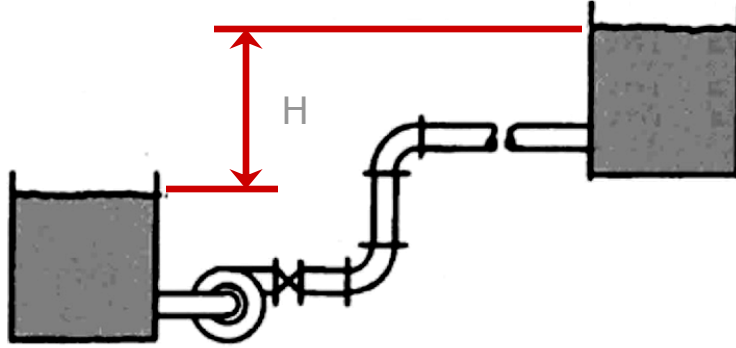
Sistem eğrisi - H_A

0 statik yükseklik- sadece sürtünme

Emme ve basma seviyeleri aynı düzlemde olduğundan statik yükseklik yoktur. Sistem eğrisi 0 debiden başlar ve eğrinin şekli sadece boru donanımındaki kayıplar ile saptanır.

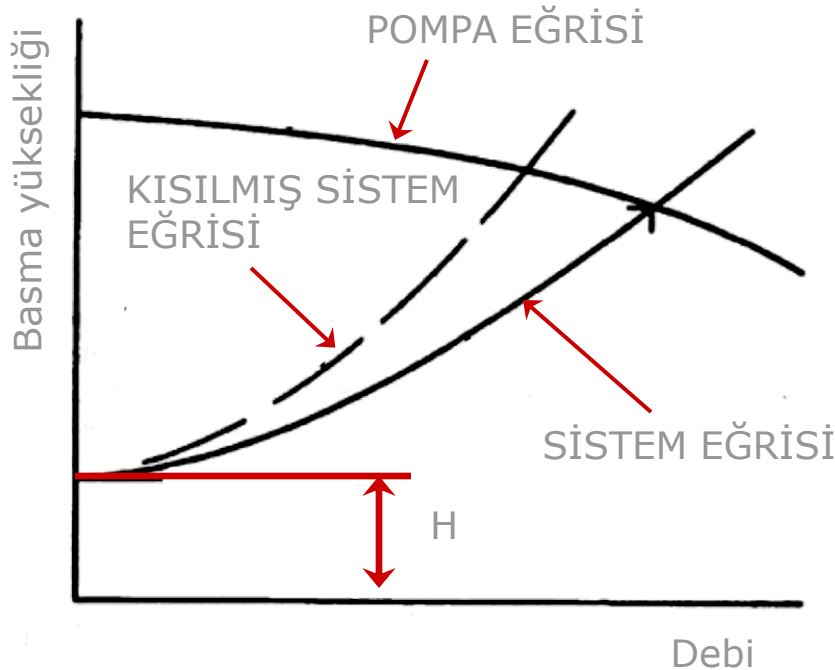
Çalışma noktası sistem eğrisi ile pompa eğrisinin kesişme noktasıdır. Debi, kısma vanası ile azaltılabilir.

Pozitif statik yükseklik

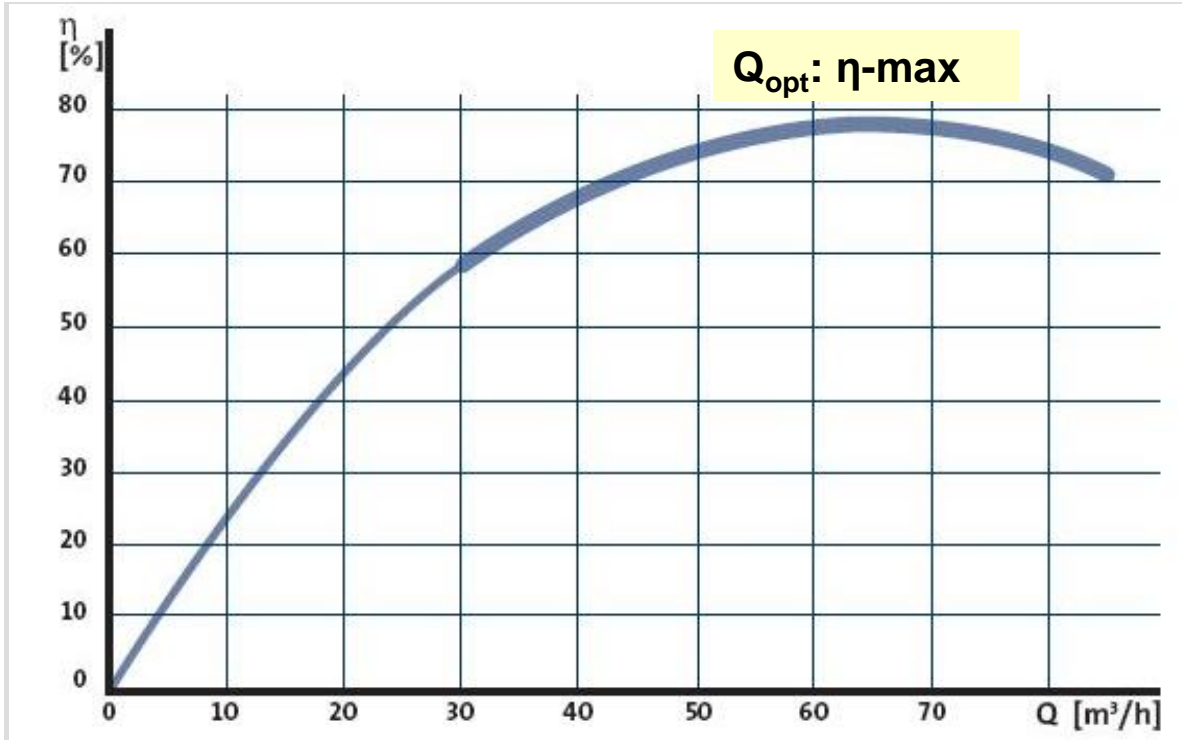
Sistem eğrisinin parabolik biçimi sistemdeki tüm sürtünme kayıpları ile belirlenir, ancak bu kez pozitif statik yükseklik vardır. Statik yükseklik sistem eğrisinin biçimini değiştirmez, yalnız 0 debideki sistem yüksekliğini belirler.

Çalışma noktası sistem eğrisi ile pompa eğrisinin kesişme noktasıdır. Debi, kısma vanası ile azaltılabilir.

Pompa verimi η

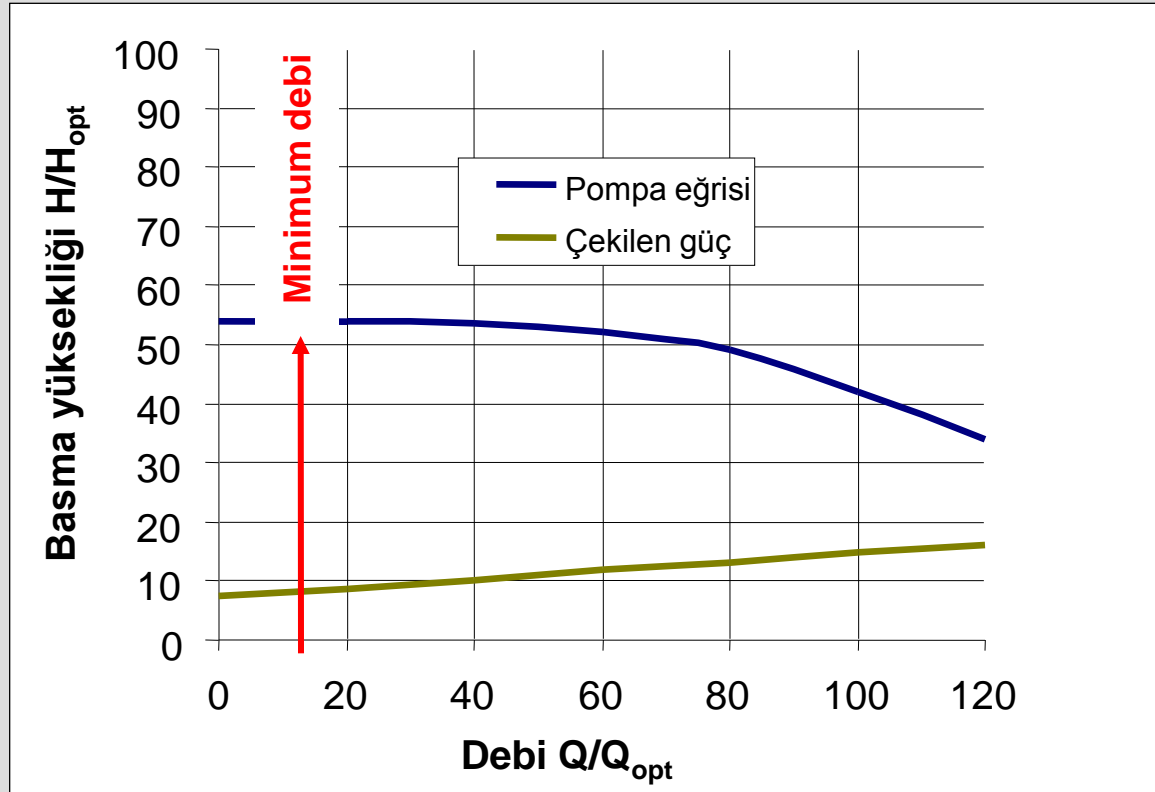

Q_{opt} pompanın **en verimli** noktasındaki debidir, **EVN** (En Verimli Nokta) veya **BEP** (best efficiency point) olarak da bilinir

Verim η , pompanın akış değeri P_h ile pompa miline verilen mekanik güç P_2 arasındaki orandır:

$$\eta = \frac{P_h}{P_2} = \frac{\rho \times Q \times g \times H}{P_2}$$

(ρ [kg/dm³], Q [m³/s],
 $g = 9,81$ m²/s, H [m], P [kW])

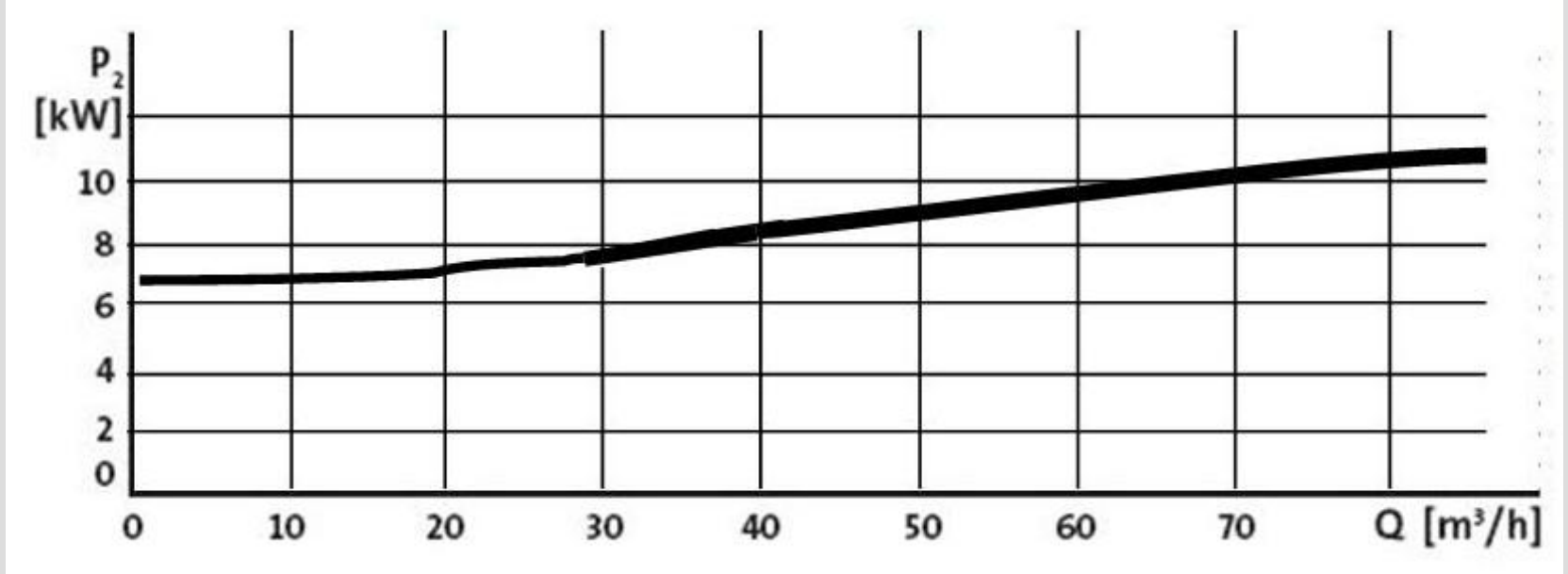

Minimum debi nedir? → pompayı aşırı ısınmaya ve kararsız debi oranına (ses, vibrasyon!) karşı korur

Santrifüj pompalarda minimum debi Q_{opt} optimim debinin %15'i dir.

Herbir pompanın gerçek verileri tip kitapçıklarında ve EasySelect seçim programında verilmektedir.

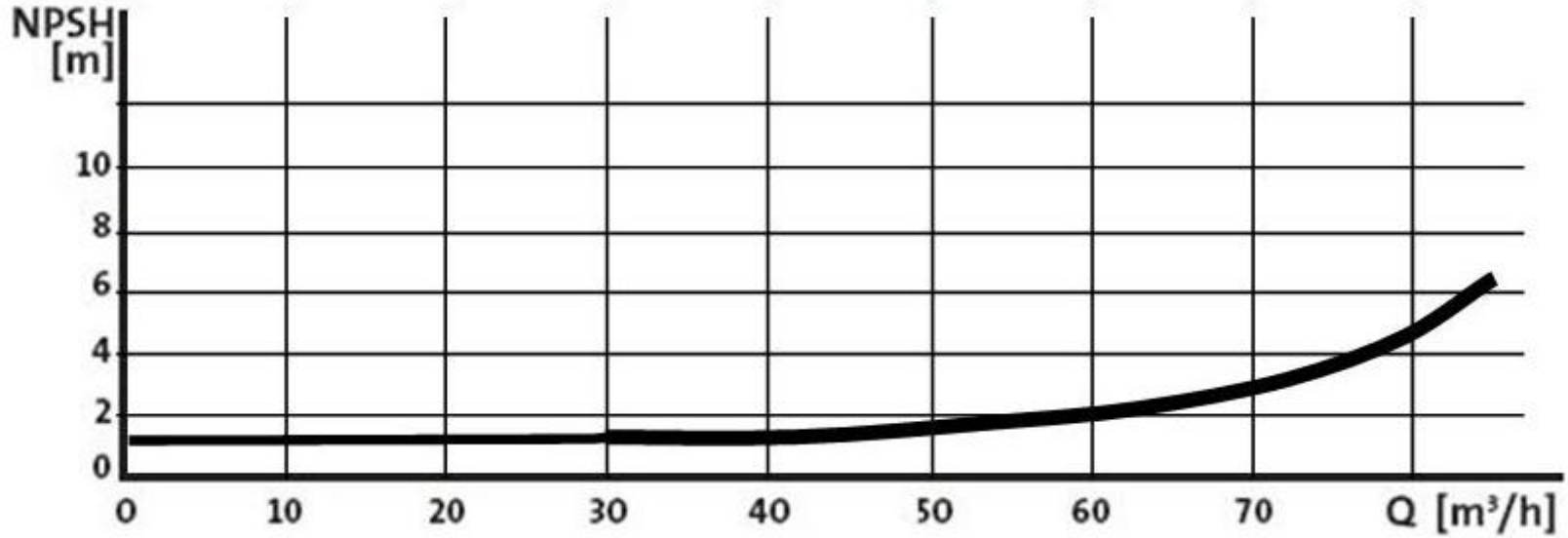
Çekilen güç eğrisi P_2

P_2 eğrisi Q Debi ile mekanik olarak çekilen güç (hidrolik güç) arasındaki orantıyı gösterir. Eğer Q artarsa P_2 de artar.

Önemli : Karakteristik eğri yalnızca P_2 mekanik olarak çekilen gücü (hidrolik güç) gösterir. Toplam şebekeden çekilen güç $P_1 = P_2 / \eta_{mot}$ (motor verimi) formülü ile hesap edilebilir.

Kademeli pompalarda P_2 eğrisi tek bir kademe için çekilen gücü gösterir !

NPSH-değeri (**NetPositiveSuctionHead**) (**NPEY-NetPozitifEmmeYüksekliği**) buharlaşmayı engellemek için pompa giriş tarafında gerekli olan minimum basınçtır.

NPSH-değeri [m] olarak ölçülür ve artan debiye bağlı olarak yükselir.

NPSH-değeri her bir pompa için ISO 9906'ta göre yapılan testlerle belirlenir.

Önemli: Buharlaşmayı önlemek için sistemin **mevcut NPSH-değeri, pompanın NPSH-değerinden büyük olmalıdır.**

NPSH : **N**et **P**ositive **S**uction **H**ead

NPEY : **N**et **P**ozitif **E**emme **Y**ükseklđđ

$NPSH_{mevcut}$: sistemin sağladığı **NPSH**

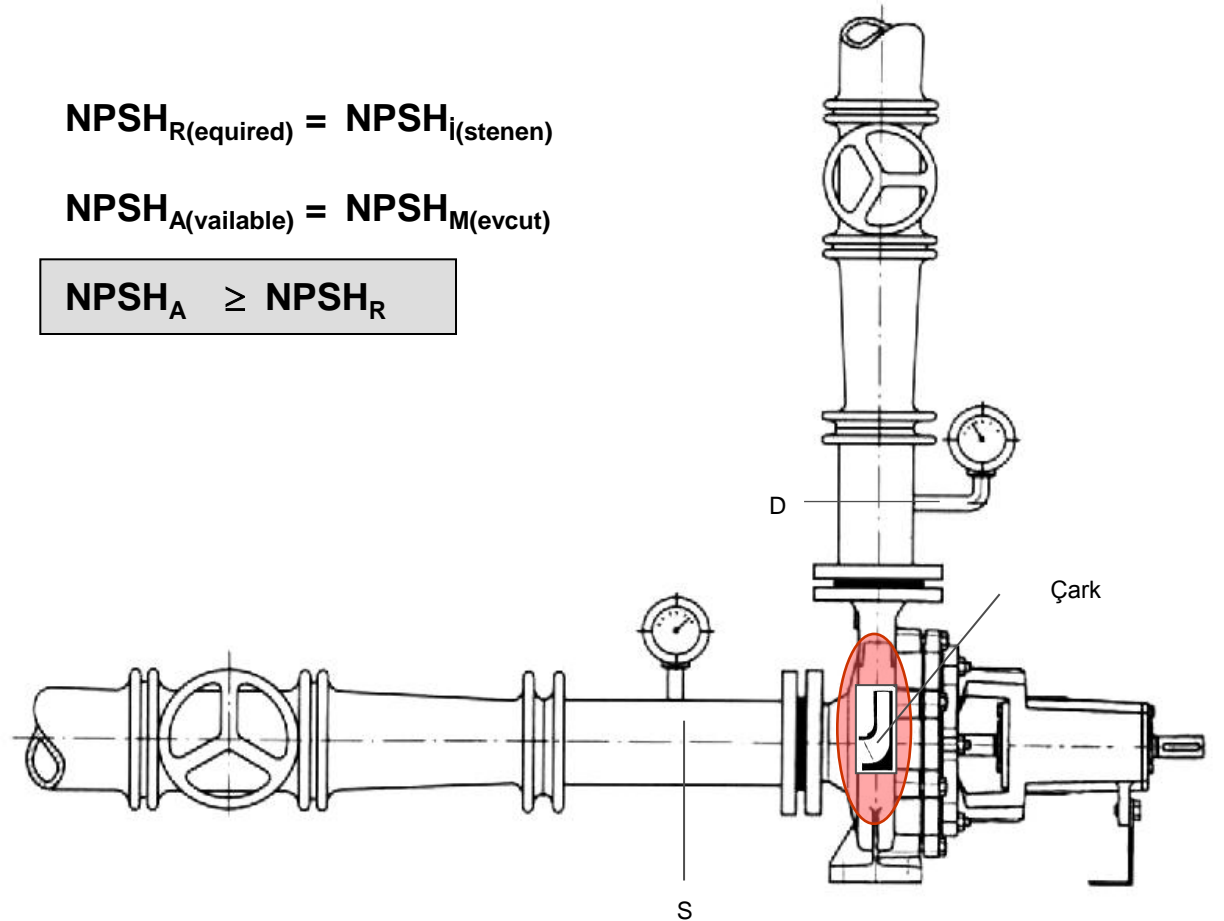
$NPSH_{istenen}$: Kavitasyon olmaması için pompanın talep ettiğı **NPSH**

NPSH (Net Pozitif Emme Yüksekliği)

Pompa: $NPSH_{R(\text{required})} = NPSH_{i(\text{stenen})}$

Sistem: $NPSH_{A(\text{vailable})} = NPSH_{M(\text{evcut})}$

Genel: $NPSH_A \geq NPSH_R$

Pompa hidroliği - NPSH_{mevcut}

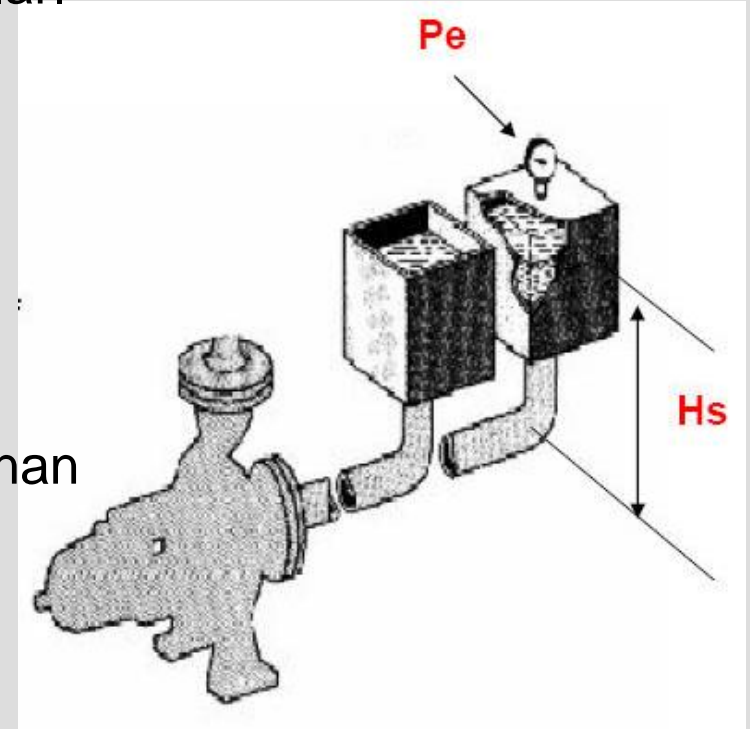
Sistemin mevcut NPSH aşağıdaki formülle hesaplanır.

$$NPSH_{mevcut} = \frac{P_e + P_b - P_D}{g \times \rho} + \frac{V_e^2}{2g} \pm H_s - H_v$$

P_e	Emme tankındaki basınç N/m ²
P_b	Mutlak atmosfer basıncı N/m ²
P_D	Buharlaşma basıncı N/m ²
ρ	Yoğunluk kg/m ³
g	Yerçekimi ivmesi m/s ²
V_e	Emme ağzındaki hız m/s
H_s	Emme tankı su seviyesi ile pompa emme ağzı eksenindeki kot farkı m
H_v	Emme hattındaki sürtünme kayıpları, m

NPSH_{mevcut} çeşitli parçalardan oluşur.

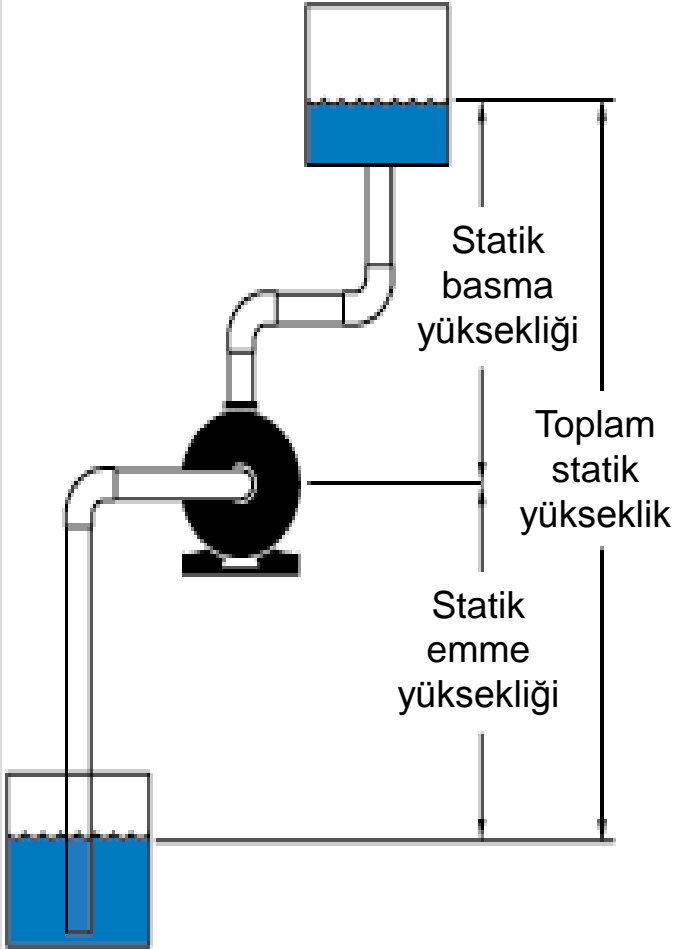
- + H_s Emme tarafındaki statik yükseklik, kot farkı
- Emme tarafındaki sürtünme kayıpları
- + P_e Atmosferik basınç
- + $V^2/2g$ Boru hattındaki hız yüksekliği
Bu çoğunlukla ihmal edilir.
- P_D Buharlaşma basıncı, m, pompalanan sıvı sıcaklığında

NPSH

Mevcut NPSH

NPSHa

Negatif emişli bir sistemde, emiş haznesindeki su seviyesinin pompa merkezinden aşağıda olduğu sistemler, **NPSHa** aşağıdaki formülle hesaplanabilir:

$$\mathbf{NPSHA = h_a - h_v - h_s - h_{fs}}$$

h_a : atmosfer basıncı

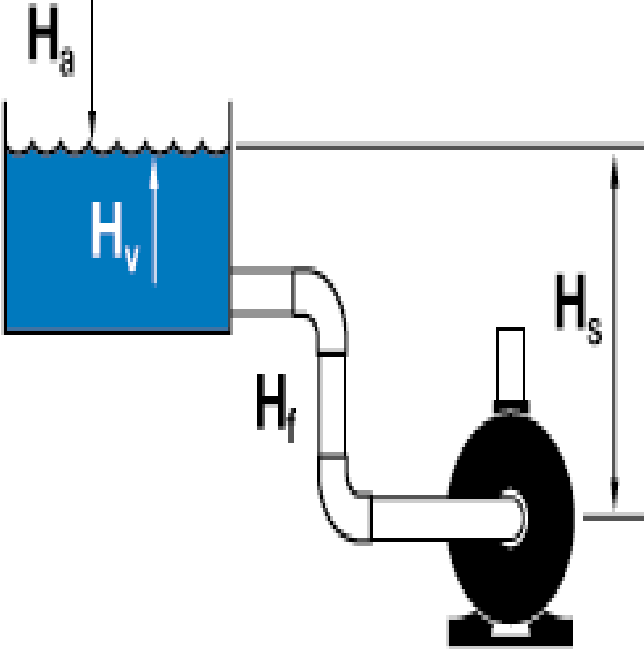
h_v : buharlaşma basıncı

h_s : statik emme yüksekliği

h_{fs} : emmiş hattındaki sürtünme kayıpları

NPSH

Mevcut NPSH

NPSHa

Pozitif emişli bir sistemde, emiş haznesindeki su seviyesinin pompa merkezinden yukarıda olduğu sistemler, **NPSHa** aşağıdaki formülle hesaplanabilir:

$$\mathbf{NPSHA = h_a - h_v + h_s - h_{fs}}$$

h_a : atmosfer basıncı

h_v : buharlaşma basıncı

h_s : statik emme yüksekliği

h_{fs} : emmiş hattındaki sürtünme kayıpları

Pompa hidroliği - NPSH_{mevcut}

Aşağıdaki örnekte emme borusundaki kayıplar ihmal edilmiştir.

Pompa emme tarafındaki yükseklik + 2 m (H_s)

Açık tankta atmosferik basınç* + 10 m (P_e)

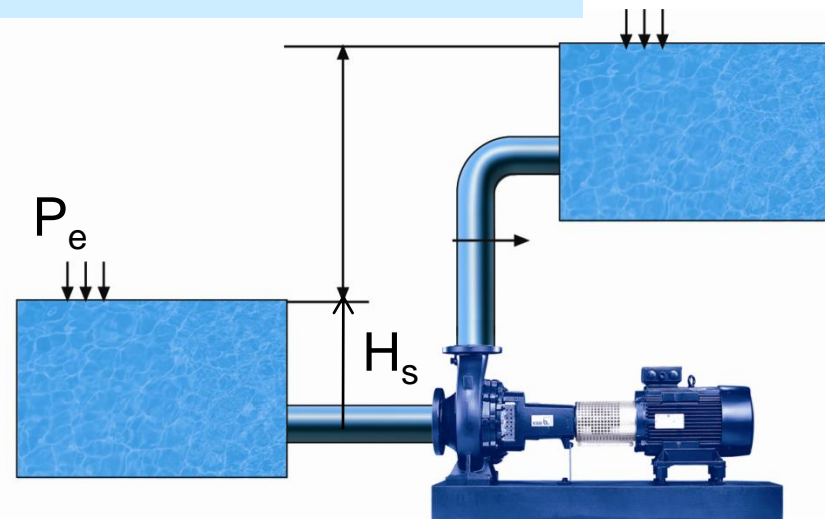
* Atmosferik basınç, soğuk su ve deniz seviyesi için yaklaşık 10 m

Basılan sıvı, temiz su 10 °C -0.125 m* (P_D)

$$NPSH_{mevcut} = 2 + 10 - 0.125 = 11.875 \text{ m}$$

•10 °C su ; buharlaşma basıncı 0,01227 bar, yoğunluğu 999,6 kg/m³
 $P = \rho \times g \times h \times 10^{-5}$ formülünden, $h = 0,125$ m hesaplanabilir.

Pompanın talep ettiği NPSH_r =
 6 m ise ???

Pompa hidroliği - NPSH_{mevcut}

Aynı örnek 90 °C'deki su için yapılırsa ;

Pompa emme tarafındaki yükseklik + 2 m (H_s)

Açık tankta atmosferik basınç* + 10 m (P_e)

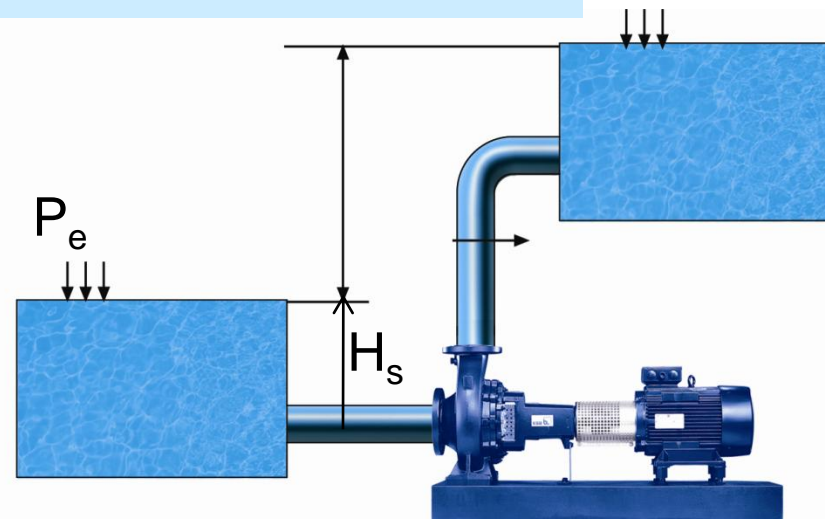
* Atmosferik basınç, soğuk su ve deniz seviyesi için yaklaşık 10 m

Basılan sıvı, temiz su 90 °C -7.41 m* (P_D)

$$NPSH_{mevcut} = 2 + 10 - 7.41 = 4.59 \text{ m}$$

- 90 °C su ; buharlaşma basıncı 0,7011 bar, yoğunluğu 965,3 kg/m³
P=ρ x g x h x 10⁻⁵ formülünden, h= 7,41 m hesaplanabilir.

Pompanın talep ettiği NPSH_r = 6 m ise ???

- ▶ **Gürültülü çalışma (vibrasyon), kavitasyon simetrik olmadığından, aşağıdakilere sebep olur**
  - ▶ kısa rulman ömrü
  - ▶ boşluklarda çarkın sürtünmeli çalışması
  - ▶ pompa milinin hasarlanması
  - ▶ mekanik salmastra yüzeylerinin hasarlanması
- ▶ **Pompanın içerisinde çakıl taşları varmış gibi bir ses oluşur**
- ▶ **Akışın kesintiye uğraması**

Eğer $NPSH_{istenen} > NPSH_{mevcut}$

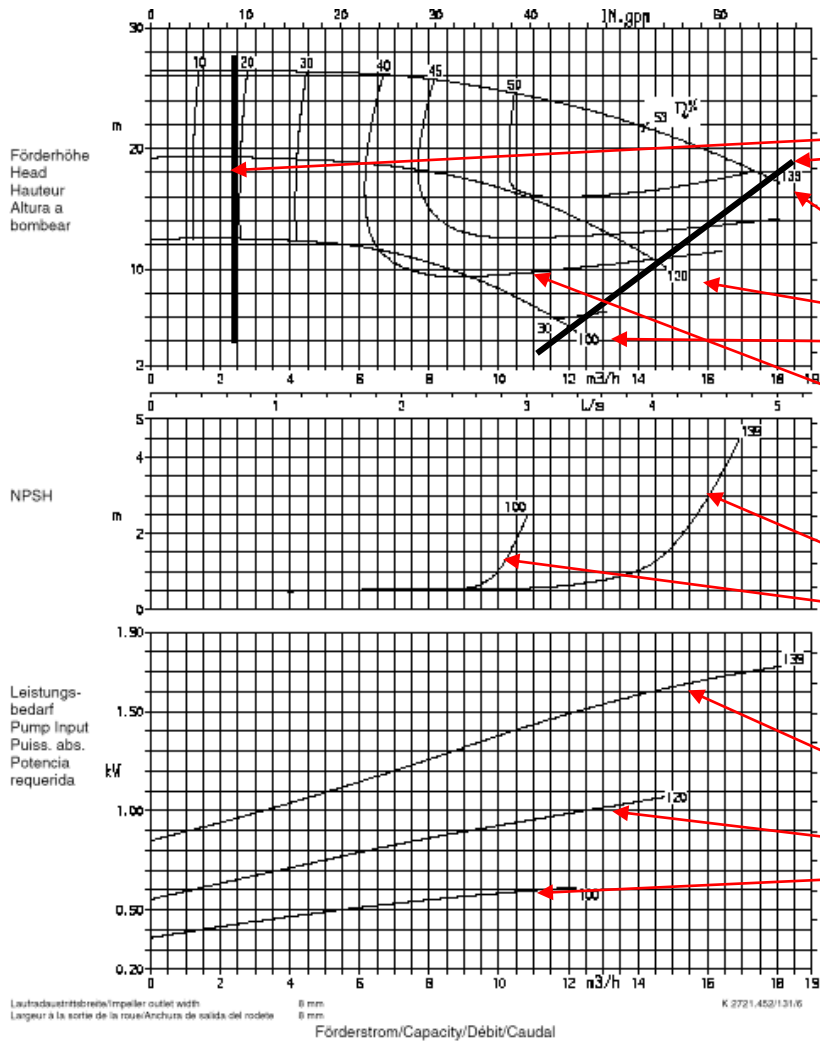
NPSH aşağıdaki nedenlerden etkilenebilir:

- ▶ yetersiz emme basıncı
- ▶ emme hattındaki vanalar
- ▶ yüksek akışkan sıcaklığı
- ▶ işletme noktası dizayn noktasından uzakta kalmış $Q > Q_{dizayn}$

Kavitasyonu engellemek için aşağıdaki önlemler alınabilir:

- ▶ **Giriş basıncını artırmak**
  - ▶ Emme tankında su seviyesini yükseltmek
  - ▶ Emme tankını yükseltmek veya pompa seviyesini düşürmek
- ▶ **Emme borusundaki direnç kayıplarını azaltmak**
  - ▶ Daha büyük boru çapı kullanmak
  - ▶ Emiş şartlarını iyileştirmek
  - ▶ Pislik tutucuların temizlenmesi
  - ▶ Gereksiz vanaların kaldırılması
  - ▶ Az kayıp yaratan ekipmanların tercih edilmesi
- ▶ **Akışkan sıcaklığının düşürülmesi**
- ▶ **Çalışma noktasının düzeltilmesi $Q = Q_{\text{dizayn}}$**

Santrifüj pompa karakteristik eğrisi

Maksimum çalışma alanı

Çark çapı

Verim

Pompanın NPSH-değeri

Gerekli pompa giriş gücü

Borularda Tavsiye Edilen Su Hızları

Soğuk su için ;

Emiş borusu 0,75 – 1,5 m/s

Basma borusu 1 – 2 m/s

Sıcak su için ;

Emiş borusu 0,5 – 1 m/s

Basma borusu 1,5 – 3,5 m/s

Katı madde içeren atıksular için ;

Yatay borularda min. 1,2 m/s*

Dikey borularda min. 2 m/s*

*Çökelmeyi engellemek için

DİKKAT ! Emme hattında hiçbir şekilde 3 m/s üzerine çıkmayınız

POMPA ARIZA NEDENLERİ

PROBLEM TABLOSU

PROBLEM	NEDENİ	ÇÖZÜM
Pompa Yeterli Debiyi basmıyor.	Pompada aşırı diferansiyel basınç oluşmaktadır.	Çalışma debi ve basıncını yeniden düzenleyin
	Aşırı karşı basınç oluşmaktadır.	Sistemi tıkanmalara karşı kontrol ediniz.
	Pompa veya sistemdeki hava tahliyesi tam olarak yapılmamış	Tahliye deliğini temizleyerek hava tahliyesi yapın.
	Emiş Borusu ve Fanlar tıkanmış.	Tıkanmaya sebep olan maddeleri temizleyin.
	Sistem emişindeki mevcut NPSH değeri düşük kalmakta.	-Emiş haznesindeki su seviyesini kontrol edin. -Emiş vanasının açık olduğuna emin olun -Emiş hattında sürtünme kaybı fazla ise tadilat yapın. - Emiş hattındaki filtreyi kontrol edin.

PROBLEM TABLOSU

PROBLEM	NEDENİ	ÇÖZÜM
Pompa Yeterli Debiyi basmıyor.	Pompa ters yönde dönmekte	Elektrik bağlantılarını kontrol edin
	Pompa dönme hızı düşüktür.	Dönme hızını arttırın.
	Pompa iç aksamında aşınmalar meydana gelmiştir.	Aşınan aksamı değiştirin.
	Motor sadece iki fazda çalışmaktadır.	Arızalı sigortayı değiştirin ve elektrik bağlantılarını kontrol edin.
Tahrik motoru aşırı yüklenmekte.	Pompa dönme hızı çok yüksektir.	Tahrik motor hızını arttırın.
	Motor sadece iki fazda çalışmaktadır.	Arızalı sigortayı değiştirin ve elektrik bağlantılarını kontrol edin.

PROBLEM TABLOSU

PROBLEM	NEDENİ	ÇÖZÜM
Pompa çıkış basıncı aşırı artmakta.	Pompa karşı basıncı şartnamede belirtilenden daha fazladır.	Pompanın çalışma noktasını yeniden set edin.
	Pompa dönme hızı çok yüksektir.	Tahrik motor hızını düşürün.
Yataklarda aşırı ısınma	Ünite yanlış ayarlanmıştır	Üniteyi tekrar monte edin
	Pompa ve boru aksamında titreşim oluşmaktadır	-Boru bağlantı cıvatalarını kontrol edin ve gerekliyse sıkın -Gerekliyse boru destekleri arasındaki mesafeyi kısaltın Boru ile destek arasında titreşim sönmüleyici kullanın.
	Aşırı eksenel kuvvet	Çark üzerindeki balans deliklerini temizleyin ve aşınma halkasını kontrol edin.
	Kullanılan yağ miktarının azlığı, fazlalığı veya uygunsuzluğu	Yağ miktarını azaltın/arttırın/değiştirin.

PROBLEM TABLOSU

PROBLEM	NEDENİ	ÇÖZÜM
Yataklarda aşırı ısınma	Kaplin ayarsızlığı	Yeniden toleranslar dahilinde kaplin ayarı yapın.
Pompadan akışkan sızması	Hatalı conta	Contayı değiştirerek uygun montaj yapın.
	Salmastra hasar görmüş ya da yanlış monte edilmiştir.	Salmastrayı yeniden monte edin gerekirse değiştirin.
Pompadan akışkan sızması (mil bölgesi)	Salmastra hasar görmüş ya da yanlış monte edilmiştir	Salmastrayı yeniden monte edin gerekirse değiştirin
	Pompa üzerinde titreşim oluşmaktadır.	Titreşimin kaynağını tesbit edip ortadan kaldırın.
Pompa çalışırken titreşim oluşması	Pompa veya sistemdeki hava tahliyesi tam olarak yapılmamış	Tahliye deliğini temizleyerek hava tahliyesi yapın.

PROBLEM TABLOSU

PROBLEM	NEDENİ	ÇÖZÜM
Pompa çalışırken titreşim oluşması	Sistem emişindeki mevcut NPSH değeri düşük kalmakta.	-Emiş haznesindeki su seviyesini kontrol edin. -Emiş vanasının açık olduğuna emin olun -Emiş hattında sürtünme kaybı fazla ise tadilat yapın. - Emiş hattındaki filtreyi kontrol edin.
	Pompa iç aksamında aşınmalar meydana gelmiştir.	Aşınan aksamı değiştirin.
	Ünite yanlış ayarlanmıştır	Üniteyi tekrar monte edin
	Pompa ve boru aksamında titreşim oluşmaktadır	-Boru bağlantı cıvatalarını kontrol edin ve gerekliyse sıkın -Gerekliyse boru destekleri arasındaki mesafeyi kısaltın Boru ile destek arasında titreşim sönmüleyici kullanın.

PROBLEM TABLOSU

PROBLEM	NEDENİ	ÇÖZÜM
Pompa çalışırken titreşim oluşması	Balans ayarı kaybolmuştur.	Çark balans ayarının tekrar yapılması gerekmektedir
	Rulmanlar arızalanmıştır.	Rulmanları yenileri ile değiştirin.
	Pompa içerisinden geçen min. Akışkan yeterli değildir	Min. Akış miktarını arttırın.
Pompada aşırı sıcaklık artışı	Pompa veya sistemdeki hava tahliyesi tam olarak yapılmamış	Tahliye deliğini temizleyerek hava tahliyesi yapın.
	Sistem emişindeki mevcut NPSH değeri düşük kalmakta.	-Emiş haznesindeki su seviyesini kontrol edin. -Emiş vanasının açık olduğuna emin olun -Emiş hattında sürtünme kaybı fazla ise tadilat yapın. - Emiş hattındaki filtreyi kontrol edin.
	Pompa içerisinden geçen min. Akışkan yeterli değildir	Min. Akış miktarını arttırın.